

DOI: 10.55643/fcaptr.6.53.2023.4262

Ірина Вахович

д.е.н., професор, ректор, Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна;
ORCID: [0000-0003-4912-5798](https://orcid.org/0000-0003-4912-5798)

Дарія Смолич

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна;
e-mail: d.smolych@lntu.edu.ua
ORCID: [0000-0002-6444-9486](https://orcid.org/0000-0002-6444-9486)
(Corresponding author)

Received: 24/11/2023

Accepted: 30/11/2023

Published: 31/12/2023

© Copyright
2023 by the author(s)

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

ВСТУП

На сьогодні неурядові організації є суб'єктами громадянського суспільства, які відіграють дедалі важливішу роль у просуванні суспільних змін. Розгляд неурядових організацій (організацій громадського сектора, «третього сектора» в цілому) як суспільно-політичного гравця з основною функцією медіації між державою та суспільством є об'єктом багатьох досліджень учених у царині політичних наук. Проте актуальним нині є дослідження неурядових організацій як сполучної ланки між бізнес-середовищем та владою, яка забезпечує налагодження ефективного діалогу та комунікації, що як наслідок сприяє розвитку бізнесу й, відповідно, уможлиблює економічний розвиток країни в цілому.

Український бізнес, який на сьогодні продовжує функціонувати в умовах війни, а в перспективі наповнюватиме державний бюджет для відбудови країни, потребує всебічної підтримки. Неурядові організації активно працюють у напрямі лібералізації підприємницької діяльності, будучи в складі комітетів, рад, комісій, що діють на всіх рівнях виконавчої влади, беруть участь у процесі визначення пріоритетів і напрямів економічного розвитку країни, впливають на політику влади в царині підприємництва, долучаються до обговорення нормативно-правових актів, висловлюючи позицію та відстоюючи інтереси бізнес-спільноти. Крім того, неурядові організації підтримки бізнесу, будучи незалежними від держави, самостійно стимулюють розвиток бізнесу, в тому числі реалізуючи консультативні, інформаційні, інші потрібні послуги. Розгляд та аналіз діяльності неурядових організацій у контексті підтримки підприємництва в Україні є відкритим, оскільки такі дослідження у вітчизняній науковій економічній літературі є мало поширеними.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Роберт Арчер у праці «Ринки і хороший уряд» зауважив, що з початку 1990-х років набуло популярності так зване бачення «хорошого врядування», у рамках якого вибудовується «добросесне коло» між державою, економікою та громадянським суспільством, що збалансовує зростання, справедливість і стабільність. Концепція «хорошого уряду» розгорнула бачення громадянського суспільства в рамках ширших ініціатив підтримки появи більш конкурентоспроможних ринкових економік, побудови краще керованих держав зі здатністю забезпечувати більш оперативне надання послуг і створення справедливих законів, а також удосконалення демократичних інститутів. Підтримка виникнення та зміцнення неурядових організацій стала центральною частиною порядку денного «хорошого врядування» [1].

Девід Льюїс, професор Лондонської школи економіки та політичних наук, однією з причин, що пояснюють значну увагу до неурядових організацій, визначає те, що нині неможливо ігнорувати присутність організацій громадянського суспільства та їхній голос у процесі формування державної політики. Автор зазначає, що такі організації виступають зокрема за зменшення державного регулювання економіки [2].

Учені університету Джонса Гопкінса, дослідники Л. Саламон і Х. Анхаер, виокремили п'ять основних ознак організацій, сукупна наявність яких установлює належність організації до некомерційного сектора, а саме: «наявність внутрішньої структури; незалежність від держави; заборона розподілу прибутків між засновниками та учасниками; самоврядність; добровільна участь» [3].

Наведені ознаки некомерційних організацій визнає ООН, зокрема їх використовують при трактуванні ідентифікації некомерційних організацій із метою їх подальшого віднесення до Системи Національних Рахунків [4].

Остання версія Системи Національних Рахунків (СНР) 2008 року, яка забезпечує комплексний і детальний облік складної економічної діяльності, що відбувається в економіці, і взаємодій між різними економічними суб'єктами та групами суб'єктів, відносить некомерційні організації до чотирьох із п'яти існуючих інституційних секторів економіки, а саме: «фінансові корпорації, нефінансові корпорації, сектор державного управління, некомерційні установи, що обслуговують домогосподарства». При цьому СНР-2008 рекомендує окрему ідентифікацію некомерційних організацій в усіх інституційних секторах, до яких вони віднесені, а також складання додаткових рахунків [5].

Департаментом економічної статистики ООН у співпраці з Центром вивчення громадянського суспільства Джонса Гопкінса 2018 року сформовано посібник «Сателітний рахунок неприбуткових і суміжних установ та волонтерської роботи», який пропонує вичерпні методологічні вказівки для створення в спосіб, сумісний із СНР-2008, узгодженого супутникового рахунка так званого третього або соціального сектора економіки (TSE). Це обумовлено актуальністю вимірювання економічної діяльності некомерційних установ (НКО), пов'язаних установ і волонтерської роботи, які по-різному називаються: НКО; добровільний сектор; громадянське суспільство; неурядові організації (НУО). Вони відомі під загальною назвою третій, добровільний, некомерційний, соціальний або незалежний сектор. Посібник рекомендує компіляцію додаткових рахунків у секторі TSE, щоб відобразити сукупність цих суб'єктів, зберігаючи при цьому можливість окремо звітувати про його ідентифіковані компоненти [6].

Світовий банк визначає неурядові організації як «організації, які здійснюють діяльність із полегшення страждань, сприяють інтересам бідним, захисту навколишнього середовища, надання базових соціальних послуг індивідам, або розвитку громад». У більш широкому вживанні термін НУО може застосовуватися до будь-якої некомерційної організації, яка є незалежною від уряду. Світовий банк поділяє неурядові організації на дві категорії: «оперативні (зосереджені на розробці та реалізації проєктів, пов'язаних із розвитком, наприклад надання конкретного виду послуг) та адвокаційні (займаються захистом або просуванням (найчастіше інформаційним) певної справи)» [7].

Науковці виокремили багато критеріїв класифікації неурядових організацій, у тому числі зважаючи на критерій віднесення організацій до такого типу в цілому.

Л. Саламон і Х. Анхаер розробили Міжнародну класифікацію неприбуткових організацій (ICNPO), яка базується на критерії поділу таких організацій за спрямуванням їхньої діяльності та включає 12 груп: «культура і дозвілля; дослідження та освіта; охорона здоров'я; соціальні послуги; навколишнє середовище; розвиток громад; розвиток і житло; право, адвокація, політика; благодійні інститути і розвиток волонтерства; міжнародна діяльність; релігія; ділові і професійні організації, професійні спілки; інші» [8]. При розробці системи було враховано Міжнародний стандарт класифікації промисловості (ISIC) системи (Організація Об'єднаних Націй, 1990).

Вітчизняні науковці також досліджують неурядовий сектор, зокрема сутність і класифікацію неурядових організацій.

2016 року в рамках проєкту «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства в Україні», який реалізувався ПРООН Творчим центром ТЦК, було проведено комплексне дослідження організацій громадянського суспільства в Україні та представлено опис поточних тенденцій їхнього розвитку. Група експертів дала визначення організацій громадянського суспільства на основі п'яти критеріїв, які відповідають структурно-операційному визначенню, запропонованому Саламоном та Анхайєром.

На основі відбору на національному рівні організацій за визначеними критеріями: «законодавче визначення організацій громадянського суспільства; врахування того, що основними функціями таких організацій є надання послуг та громадське представництво / громадський моніторинг та контроль, а моральними функціями є захист суспільних цінностей та розбудова соціального капіталу між членами громади / суспільства – дослідники та експерти віднесли до організацій громадянського суспільства в Україні 19 організаційно-правових форм існування структур: громадські організації та спілки; релігійні організації; благодійні організації; об'єднання співвласників багатоквартирних будинків; органи самоорганізації населення; асоціації органів місцевого самоврядування та їх об'єднання; органи суддівського самоврядування; саморегулювні організації; творчі спілки; професійні спілки; організації роботодавців та їх об'єднання; Торгово-промислові палати; інші об'єднання юридичних осіб; недержавні пенсійні фонди; кредитні спі-

лки; обслуговуючі кооперативи; філії; інші організаційно-правові форми» [9, с. 14-18]. При цьому автори дослідження зазначають, що класифікувати організації громадянського суспільства за сферами / галузями діяльності не є доцільним.

2018 року Творчим центром ТЦК в період із травня по серпень було проведено опитування організацій громадянського суспільства України з метою визначення рівня їхнього розвитку за період 2002-2018 років; дослідження було здійснене в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!» за фінансування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

У цьому дослідженні організації громадянського суспільства визначаються як «організації, створені та зареєстровані у визначеному законом порядку, внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій, які є самоврядними; ці організації забезпечують добровільну участь фізичних осіб та / або юридичних осіб приватного права; не здійснюють публічно-владні управлінські функції; не розподіляють доходи (прибутки) між засновниками, членами, працівниками та членами органів управління. Перелік організаційних форм був розширений, якщо у попередніх роках опитувались лише юридичні особи з організаційною формою громадські об'єднання та благодійні організації, то у 2017 році були додані організації за такими 11 організаційними формами: громадські спілки, релігійні організації, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, творчі спілки, професійні спілки, організації роботодавців, торгово-промислові палати, інші об'єднання юридичних осіб (господарські асоціації), приватні організації (установи, заклади)» [10, с. 15-16]. Таким чином, експертами було в цілому охарактеризовано сукупність організацій громадянського суспільства в Україні.

Н. Котенко та С. Карпенко одним із підходів до класифікації неурядових організацій визначають поділ за метою та виокремлюють: «організації взаємодопомоги та соціальної спрямованості; організації за інтересами; суспільно-охоронні організації; правозахисні організації; інфраструктурні» [11, с. 77]. Серед аналізованих у цілому авторами підходів до класифікації неурядових організацій як ключовий виокремлено поділ за джерелами фінансування їхньої діяльності.

О. Шуміло та Н. Кравчук, досліджуючи роль неурядових організацій у становленні правозахисного руху, виділяють три види організацій, виходячи з мети й способу їхньої діяльності в Україні: «дослідницько-консалтингові НУО; лобістські НУО, посередницькі НУО, які надають мережні послуги» [12].

О. Дмитренко, досліджуючи інституційну спроможність неурядових організацій в Україні, розділяє сектор НУО на такі види організацій: «аналітичні; адвокаційні; сервісні» [13, с. 70]. Також автор відповідно до організаційно-правової форми відносить до сектора НУО в Україні лише три: громадська організація; громадська спілка; благодійна організація.

Сіпайло Л. Г., Сіпайло Н. А., досліджуючи організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва в Україні, одним з аспектів проводять оцінку діяльності неурядових організацій в економічній сфері та розглядають такі організації як: «організація роботодавців, союзи підприємців, торгово-промислові палати, кредитні спілки, громадські організації підприємців, які поділяють на групи: об'єднання, що займаються майновими питаннями; громадські організації, що об'єднують мережу закладів інфраструктури з питань підтримки малого і середнього бізнесу; громадські організації за інтересами; об'єднання по регіонах» [14, с. 46-56].

Представлений огляд літератури з одного боку вказує на широкий інтерес наукової спільноти до діяльності неурядових організацій, зважаючи на багатоаспектність їхньої діяльності, залучення до вирішення громадських проблем та внесок, який вони роблять для загального блага; з іншого боку відкритим залишається питання дослідження такого типу неурядових організацій як «неурядові організації підтримки бізнесу», особливостей їхньої діяльності, класифікації, зокрема в Україні, що є особливо актуальним, зважаючи на їхню роль у лібералізації підприємницької діяльності та стимулюванні бізнесу, який нині продовжує діяльність в умовах війни, активно підтримує Збройні Сили України, а в майбутньому забезпечуватиме відбудову країни.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета дослідження полягає у визначенні та класифікації неурядових організацій підтримки бізнесу в Україні. Реалізація представленої мети потребує виконання таких завдань: обґрунтування віднесення з сукупності неурядових організацій таких, що належать до типу «неурядових організацій підтримки бізнесу»; установлення ключових організацій підтримки бізнесу в Україні та їх характеристика; класифікація неурядових організацій підтримки бізнесу та їхніх функціональних можливостей у контексті лібералізації та стимулювання підприємництва.

МЕТОДИ

При виконанні дослідження використано ряд методів, зокрема: метод системного аналізу й синтезу, що дозволив проаналізувати основні характеристики сутності досліджених понять, виокремити ознаки, наявність яких обґрунтовує відповідність організації змістові поняття «неурядова організація» та ознак, які уможливають ідентифікацію серед неурядових організацій тих, які здійснюють підтримку бізнесу; порівняльно-правовий метод, що дозволив проаналізувати організаційно-правові форми, у яких функціонують неурядові, неприбуткові організації в Україні; порівняльний метод, який дозволив виявити відмінності та класифікувати неурядові організації підтримки бізнесу в Україні; графічний метод використано для представлення графічної інтерпретації одержаних результатів дослідження; метод узагальнення – для формування висновків проведеного дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

У науковій літературі при дослідженні поняття та особливостей діяльності «неурядових організацій», використовують також поняття «неприбуткова організація», «громадська організація» та інші, які в цілому характеризують організації громадянського суспільства, що функціонують поза межами держави та бізнесу. Велика різноманітність напрямів їхньої діяльності, розмірів та організаційних форм таких організацій зумовлює труднощі аналізу сектора загалом.

З лютого 2022 року український бізнес функціонує в умовах війни, попри руйнування й значні збитки, компанії продовжують діяльність та адаптуються до нових умов, у тому числі здійснивши повну або часткову релокацію своїх потужностей, продовжують сплачувати податки, активно допомагають Збройним Силам України, забезпечують населення робочими місцями, але при цьому суб'єкти господарювання також потребують підтримки.

Лібералізація підприємницької діяльності полягає в зменшенні надмірного впливу державної влади на бізнес, зокрема зниження податкового навантаження та розширення прав і свобод економічних дій суб'єктів господарювання. Не менш важливим на сьогодні є аспект стимулювання підприємницької діяльності, у тому числі організаційна, фінансова, комунікативна, інформаційна підтримка бізнесу. Лібералізація та стимулювання підприємництва необхідні нині як умова виживання й відновлення української економіки, яка зазнала найбільших втрат за часів незалежності.

Серед великої кількості неурядових організацій доцільним є виокремлення та дослідження діяльності неурядових організацій підтримки бізнесу, які забезпечують відстоювання інтересів бізнес-спільноти, забезпечують покращення та лібералізацію умов ведення бізнесу, поширюють знання, залучають бізнес до програм розвитку, надають потрібні послуги, які допомагають розв'язувати проблеми, при цьому мета їхньої діяльності не зводиться лише до забезпечення інтересів невеликої групи суб'єктів.

Для визначення неурядових організацій підтримки бізнесу в Україні та їх класифікації слід враховувати:

- відповідність організацій змістові поняття «неурядова організація»;
- ідентифікацію серед неурядових організацій тих, які здійснюють підтримку бізнесу;
- нормативно-правову базу та організаційні форми неурядових, неприбуткових організацій в Україні.

Установлюючи відповідність організації змістові поняття «неурядова організація», пропонуємо використовувати ознаки, визначені Департаментом економічної статистики ООН у співпраці з Центром вивчення громадянського суспільства Джонса Гопкінса в посібнику «Сателітний рахунок неприбуткових і суміжних установ та волонтерської роботи», для ідентифікації організацій так званого третього сектора економіки (TSE). У посібнику наведено п'ять ознак, які разом складають операційне визначення TSE-інституцій, які виводять із трьох ключових характеристик, що відрізняють такі одиниці від інших одиниць в економіці: вони не контролюються урядом; мають переважно суспільне призначення; участь у них є добровільною. Щоб потрапити в цю сферу, TSE-організація повинна мати всі п'ять ознак [6]:

- організація (до певної міри інституціолізована, хоча не обов'язково юридично зареєстрована);
- самоврядна (несе відповідальність за свою діяльність);
- участь у ній є необов'язковою;
- суттєво обмежена в розподілі прибутку;
- не контролюється урядом.

Власне, ідентифікуючи серед сукупності неурядових організацій, що відповідають наведеним вище ознакам, тих, які здійснюють підтримку бізнесу, пропонуємо водночас враховувати такі напрями їхньої діяльності у сфері підприємництва:

- діяльність організації спрямована на лібералізацію підприємництва (зокрема: участь у складі комітетів, комісій та ін. при органах влади; залучення до підготовки законів та нормативних актів; аналіз законодавства та організація контролю за його дотриманням; захист прав і інтересів бізнесу тощо);
- діяльність організації спрямована на стимулювання підприємництва (створення та розширення можливостей розвитку бізнесу; сприяння зміцненню конкурентоспроможності членів; підвищення ділової обізнаності підприємців; надання потрібних послуг бізнесові тощо).

У контексті лібералізації підприємництва неурядові організації підтримки бізнесу здійснюють вплив на формування законодавства в економічній сфері, відстоюючи інтереси підприємців; упливають на ухвалення важливих рішень щодо реформування економічної сфери органами державної влади та місцевого самоврядування; здійснюють підготовку та подання до розгляду обґрунтованих пропозицій та ініціатив, які надалі сприятимуть економічному розвитку; реалізують представництво інтересів національного бізнес-середовища та доносять до вищих державних органів нагальні проблеми й потреби підприємців із метою подальшого їх розгляду.

Щодо стимулювання підприємництва: неурядові організації підтримки бізнесу здійснюють консультування підприємців із питань розвитку бізнесу; залучають бізнес до програм та ініціатив із підтримки й розвитку бізнесу (програми, проекти, гранти); створюють умови для здійснення ефективної зовнішньоекономічної діяльності (допомога в пошуку партнерів, інвестицій за кордоном, організація виставок, презентацій); здійснюють проведення різноманітних заходів, тренінгів, круглих столів для суб'єктів господарювання; реалізують послуги, у тому числі проведення незалежних експертиз, сертифікацію, засвідчення форс-мажору, аналітичні послуги, навчання тощо; здійснюють підтримку стартапів та розвитку бізнес-інфраструктури.

Результативна діяльність неурядових організацій підтримки бізнесу можлива при тісній взаємодії з владними органами, що обумовлює важливість збалансованої позиції щодо уряду. Неурядові організації підтримки бізнесу, сприяючи розвитку бізнесу, піклуються про економічний розвиток країни в цілому.

Отже, неурядову організацію підтримки бізнесу пропонуємо розглядати як добровільне, незалежне від держави об'єднання суб'єктів господарювання та / або фізичних осіб, інших стейкхолдерів, діяльність якого є некомерційною та спрямована на забезпечення сприятливого бізнес-середовища й розширення можливостей розвитку бізнесу на місцевому, національному, міжнародному рівнях шляхом надання організаційної, ресурсної чи інших видів необхідної бізнес-структурам допомоги, задовольняючи при цьому інтереси членів та / або громадськості.

Важливо відзначити: серед неурядових організацій підтримки бізнесу є такі, що організовані урядом, їх також називають «напівдержавними». Для прикладу, в Україні до організованих урядом (владою) неурядових організацій належать агенції регіонального та місцевого розвитку.

Агенції регіонального та місцевого розвитку є «організаціями, що утворюються з метою ефективної реалізації державної регіональної політики в регіоні, в тому числі завданнями яких є розвиток підприємництва в регіоні, сприяння суб'єктам господарювання щодо виходу на європейський ринок тощо» [15]. Такі агенції не є бюджетними установами та є неприбутковими, їхніми співзасновниками, як правило, є органи місцевої влади та місцевого самоврядування, які здійснюють контроль за їхньою діяльністю; можливим є часткове їх фінансування. Зважаючи на зазначене, агенції регіонального розвитку та подібні організовані владою неприбуткові структури не розглядатимемо як неурядові організації підтримки бізнесу.

Розглядаючи організаційно-правові форми господарювання в Україні, слід зазначити, що нині чинним Державний класифікатор ДК 002:2004 «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», який прийнято та якому надано чинності наказом Держспоживстандарту України від 28 травня 2004 р. № 97 [16]. Відзначимо, що 2014 року на заміну цьому класифікаторові було розроблено та впроваджено Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки (СКОФ), проте 2016 року він утратив чинність. Відповідно, нині використовують класифікатор ДК 002:2004 зі змінами й доповненнями.

Проаналізувавши цей класифікатор, можемо виокремити перелік організаційно-правових форм господарювання, у яких можуть провадити діяльність неурядові організації підтримки бізнесу в Україні. Власне, проаналізувавши розділ 7 «непідприємницькі товариства», 8 – «громадські об'єднання, профспілки, благодійні організації та інші подібні непідприємницькі товариства» й 9 – «інші організаційно-правові форми», зважаючи на описані вище ознаки таких організацій, можемо до типу неурядових організацій підтримки бізнесу в Україні віднести: громадські організації;

громадські спілки; організації роботодавців; торгово-промислові палати; кредитні спілки; інші організаційно-правові форми.

Неурядові організації підтримки бізнесу є громадськими об'єднаннями, які юридично можуть бути оформлені як громадські організації (ГО) або громадські спілки (ГС). Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання», «громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є невідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку» [17].

Особливості регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами. Відповідно до статті 2 Закону України «Про громадські об'єднання», «його дія не поширюється на невідприємницькі товариства (які не є громадськими об'єднаннями), утворені на підставі інших законів» [17].

Власне, серед виокремлених нами неурядових організацій підтримки бізнесу є такі, що здійснюють свою діяльність відповідно до окремих законів України, а саме:

- торгово-промислові палати функціонують відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні». Відповідно до статті 1 цього закону, «Торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, а також є юридичною особою» [18];
- організації роботодавців реалізують діяльність відповідно до Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності». Відповідно до статті 1 цього закону, «організація роботодавців – неприбуткова громадська організація, яка об'єднує роботодавців; об'єднання організацій роботодавців – неприбуткова громадська організація, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання» [19];
- кредитні спілки здійснюють діяльність відповідно до Закону України «Про кредитні спілки» [20].

Таким чином, серед неурядових організацій підтримки бізнесу можемо виокремити групи за специфікою юридичного врегулювання їхньої діяльності, що відображено на Рис. 1.

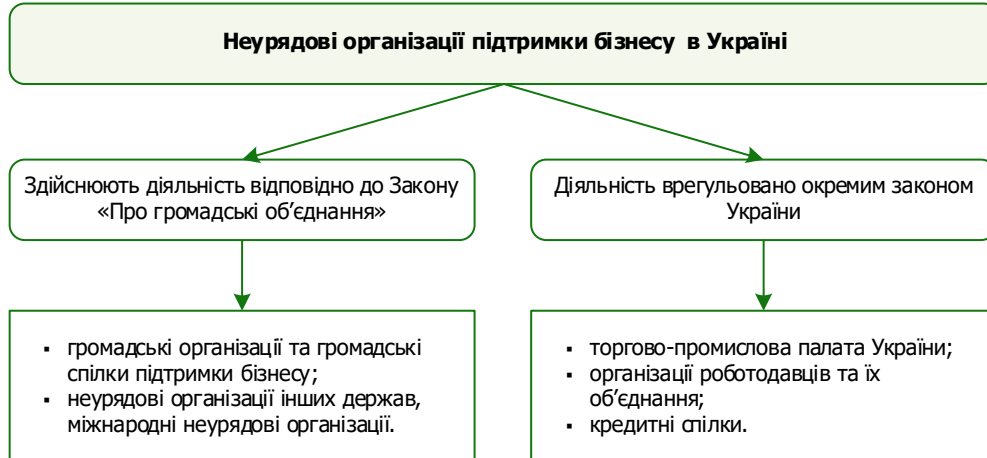

Рис. 1. Класифікація неурядових організацій підтримки бізнесу за правовою основою врегулювання діяльності. (Джерело: сформовано авторами на основі даних джерел [17, 18, 19, 20])

При цьому слід зазначити, що, відповідно до норм Господарського кодексу, «порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання окремих організаційних форм некомерційної господарської діяльності визначається Господарським Кодексом та іншими законами» [21].

Відповідно до Національного класифікатора видів економічної діяльності (ДК 009:2010), діяльність виокремлених неурядових організацій підтримки бізнесу віднесено до секції S – «надання інших видів послуг», розділ 94 – «діяльність громадських організацій». При цьому діяльність кредитних спілок віднесено до секції K – «Фінансова та страхова діяльність» розділу 64 – «інші види кредитування» [22].

Перейдімо до розгляду основних неурядових організацій підтримки бізнесу, які діють на території України. Доцільним при цьому є встановлення їх типології відповідно до спеціалізації діяльності на предмет участі в процесах лібералізації умов ведення господарської діяльності та стимулюванні підприємницької діяльності, у тому числі наданні фахових кваліфікаційних послуг і підтримки бізнесу, що відображено на Рисунку 2.

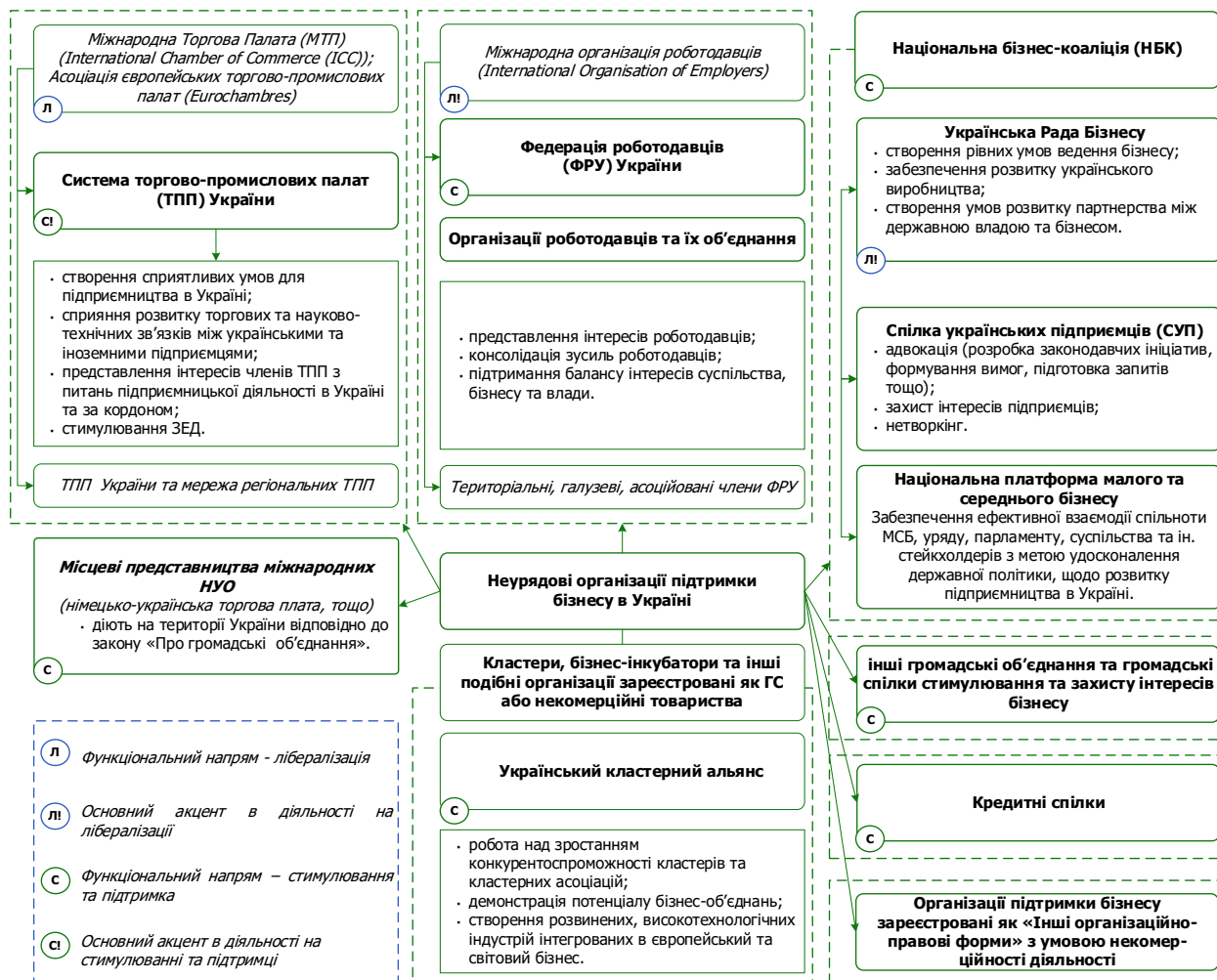

Рис. 2. Класифікація неурядових організацій підтримки бізнесу за функціями з урахуванням організаційно-правових форм господарювання, які діють на території України. (Джерело: сформовано авторами на основі даних джерел [16, 23-30])

Система торгово-промислових палат (ТПП) України

Торгово-промислова палата (ТПП) України є «недержавною, неприбутковою, самоврядною організацією, що діє на добровільних засадах, об'єднуючи юридичних осіб та фізичних осіб, зареєстрованих як підприємці. Головною метою Торгово-промислової палати України є розвиток та посилення конкурентоспроможності українського бізнесу на вітчизняному та світових ринках» [23].

Торгово-промислова палата України є членом Асоціації торгово-промислових палат Європи (Eurochambres), Міжнародної торгової палати (International Chamber of Commerce (ICC) та Всесвітньої федерації палат (World Chambers Federation). До системи ТПП входять: ТПП України та 25 регіональних ТПП, які діють окремо, незалежно від ТПП України. На сьогодні кількість членів системи Палат України складає 8 тисяч, а також більше 1000 представників українського бізнесу щодня отримують професійні консультації та іншу експертну допомогу за різними напрямками.

Ключовим напрямом своєї роботи ТПП України визначають стимулювання й підтримку бізнесу, що конкретизується відповідно до основних видів діяльності, а саме:

- сприяння розвитку експорту вітчизняних товарів і послуг шляхом надання членам широкого спектра професійних послуг, зокрема – консультацій із питань зовнішньої торгівлі та оцінки закордонних ринків;
- юридично-консультативні послуги, зокрема проведення аналізу ситуацій та обставин, у тому числі форс-мажорних обставин;
- проведення незалежної експертизи товарів для внутрішньої реалізації та експорту;
- здійснення оцінювання нематеріальних активів, рухомого та нерухомого майна;
- видача сертифікатів про проходження товарів та карнетів АТА;

- надання патентно-ліцензійних послуг (захист прав на інтелектуальну власність);
- організація семінарів, конференцій, виставок в Україні та за кордоном;
- забезпечення ділових переговорів із питань ведення бізнесу тощо.

Розглядаючи роль ТПП в процесах лібералізації підприємництва, слід сказати, що при ТПП функціонують галузеві комітети підприємців, що займаються проведенням незалежної експертизи нормативно-правових актів, якими регулюється підприємницька та зовнішньоекономічна діяльність, а також експертизи з питань прав та інтересів підприємців. Також на базі Торгово-промислової палати України діють: Міжнародний комерційний арбітражний суд (є однією з найавторитетніших інституцій у Європі за ефективністю розгляду спорів), Третейський суд (недержавний незалежний орган) та Морська арбітражна комісія (вирішує спори, що виникають у царині торгового мореплавства).

Основною метою комітетів є сприяння та захист інтересів бізнес-спільноти в межах їх конкретного сектора шляхом участі в заходах пов'язаних із лібералізацією державної політики. Власне, комітети лобіюють законодавчі зміни, обґрунтовують доцільність реформ та представляють до органів влади пропозиції, громадське бачення щодо врегулювання важливих економічних питань.

Проектна робота – також важлива складова діяльності системи торгово-промислових палат у сучасних умовах. Програмне фінансування та участь у програмах для розвитку бізнесу членів системи ТПП відкривають нові можливості для їхнього розвитку й успішної діяльності. Така участь надає численні переваги та може включати в себе: фінансову підтримку (члени торгово-промислових палат можуть отримувати фінансову допомогу або доступ до програм фінансування, які допомагають їм розвивати свої підприємства. Це може включати гранти, доступ до програм співфінансування, співфінансування участі в міжнародних заходах; обмін досвідом та нові знання; нові знайомства та нетворкінг; підтримка в інтернаціоналізації бізнесу (допомога в процесі виходу на експортні ринки або розширення міжнародної присутності). Таким чином, участь у програмах за сприяння та ініціативи системи ТПП України відкриває для бізнесу низку можливостей, використання яких, як наслідок, забезпечує відповідні конкурентні переваги для суб'єктів господарювання.

Організації роботодавців та їх об'єднання

Федерація роботодавців України (ФРУ) є одним із найбільш впливових об'єднань українського бізнесу, яке займається представленням та захистом інтересів бізнесу на території України (на національному та регіональному рівнях) і на міжнародному рівні. ФРУ була заснована 2002 року, сьогодні до її складу входять близько 100 територіальних і галузевих організацій роботодавців, які представляють важливі сектори української економіки, зокрема: металургію, машинобудування, оборонну промисловість, ІТ-сферу, АПК, хімічну промисловість, будівництво, транспортну сферу, легку та харчову промисловість, ПЕК, сферу послуг, медіа-галузь тощо.

Членами Федерації роботодавців України є фізичні особи-підприємці, малі, середні та великі підприємства, організації галузевих і місцевих роботодавців, неурядові організації (у тому числі ТПП України). Загалом ця організація представляє більше 8,5 тис. українських підприємств, які генерують близько 70% національного ВВП та на яких працюють понад 5 млн людей [24].

Серед функціональних завдань ФРУ в контексті лібералізації та стимулювання підприємництва, слід виокремити такі:

- лобіювання інтересів бізнесу в центральних і місцевих органах державного управління України, в іноземних та міжнародних організаціях;
- підтримка ініціативи роботодавців на законодавчому рівні України та сприяння створенню (у законодавчому полі) сприятливих умов (податкових, кредитних, митних тощо) для розвитку національного бізнесу, а також інвестиційної та інноваційної діяльності;
- проведення оперативної ділової та законодавчої розвідки;
- активна участь у формуванні економічно обґрунтованих цін і тарифів, зокрема на комунальні, транспортні послуги, енергоносії тощо;
- створення ефективної системи підготовки (а також перепідготовки) професійних кадрів;
- надання послуг із представництва й захисту прав та інтересів роботодавців;
- налагодження та розвиток співробітництва роботодавців з органами влади щодо вирішення важливих економічних і соціально-трудових питань;
- надання інформаційно-консультаційних послуг роботодавцям, щодо їхньої правової діяльності;

- організація та проведення заходів із метою сприяння інвестиційним процесам тощо.

Таким чином бачимо, що акцент у діяльності ФРУ ставиться на процесах лібералізації підприємництва. Варто відзначити, що ФРУ є повноправним членом Міжнародної організації роботодавців (International Organisation of Employers) та представляє інтереси українських роботодавців на міжнародному рівні.

Громадські організації та громадські спілки, діяльність яких передбачає стимулювання й захист інтересів бізнесу

Українська рада бізнесу (УРБ) є створеним 2017 року найбільшим в Україні об'єднанням провідних галузевих бізнес-асоціацій та інших організацій, якими був підписаний Меморандум про співпрацю (документ, що регламентує відносини між учасниками УРБ). Це об'єднання створене з метою консолідації українського бізнесу та ефективної реалізації важливих реформ у сфері підприємництва. УРБ представляє бізнес-середовище та об'єднує на сьогодні 110 бізнес-асоціацій, у тому числі ТПП України.

Верхівку структури Української ради бізнесу очолює Рада Коаліції, яка є вищим органом управління. Право голосу в цій Раді мають Учасники УРБ. Асоційовані члени в свою чергу беруть участь у роботі Ради Коаліції з правом дорадчого голосу. Важливим колегіальним органом є Наглядова рада, що займається наглядом та оперативною роботою між засіданнями Координаційної ради УРБ. Виконавчим органом виступає Секретаріат, який займається організаційно-операційною та комунікаційною роботою. До Секретаріату Коаліції входять координатори, SMM-спеціалісти, фахівці з PR та інші. Вони відповідальні за підготовку проектів рішень, ведення списків учасників Ради, скликання та організацію робочих зустрічей, оприлюднення протоколів тощо.

Напрямами роботи Української ради бізнесу, засвідченими в Меморандумі про співпрацю, є:

- створення рівних умов ведення бізнесу;
- ліквідація корупційних можливостей та спрощення адміністрування;
- розвиток партнерських відносин між владою та бізнесом;
- розвиток фінансового сектора та виробництва;
- видозмінення податкового навантаження, реформування митної політики, судове реформування;
- захист прав та інтересів платників податків.

У своїй діяльності Українська рада бізнесу керується сформованими нею «білим» списком реформаторських ініціатив, які вона просуває, та «чорним» списком шкідливих для українського бізнесу законопроектів, які намагається блокувати [26].

Спілка українських підприємців (СУП) є однією з перших найбільших бізнес-асоціацій. Створена 2016 року поза політикою, вона має на меті захист інтересів підприємців та розвиток сприятливого бізнес-середовища в Україні.

На сьогодні членами СУП є понад 1000 малих, середніх та великих підприємств з усіх регіонів країни. Ця організація є учасником робочих груп при КМУ, комітетах ВРУ та Службі безпеки України й бере активну участь у розробці законодавчих ініціатив щодо питань, що стосуються сфери розвитку українського бізнесу.

До основних напрямів роботи СУП належать: адвокація, що передбачає виявлення системних проблем, які заважають розвиватися бізнесові, та розробку конкретних пропозицій і різноманітних законодавчих ініціатив, пов'язаних із лібералізацією та стимулюванням українського підприємництва; захист бізнесу, що передбачає тривалу роботу з розв'язання термінових проблем учасників СУП, які звернулися по допомогу; нетворкінг – організація бізнес-форумів для підприємців (зокрема, СУП є організатором щорічного SUP DAY FORUM – найбільшого бізнес-форуму в Україні) та проведення різних Клубів (PR-клуб, HR-клуб, клуб корпоративного управління), заходів, спрямованих на поліпшення навичок і комунікацію учасників (Company visit, Sub Ideas Lab), а також уроків та лекцій у школах і ЗВО.

Основними пріоритетами роботи Спілки українських підприємців у 2022-2023 році стали [27]:

- підтримка та допомога українському бізнесові в умовах воєнної економіки;
- розвиток міжнародного партнерства;
- адвокація нової бізнес-адженти.

Національна платформа малого та середнього бізнесу (МСБ) є неформальною мережею організацій, метою якої є створення в Україні сприятливого клімату для ведення бізнесу шляхом консолідації спільноти, адвокування та пропонування важливих реформ публічної політики відповідно до потреб та інтересів членів МСБ. До основних завдань Національної платформи МСБ належать:

- розробка, упровадження та просування програм розвитку й підтримки малого та середнього бізнесу (програми фінансової підтримки, інвестиційні можливості тощо);
- адвокація членів МСБ шляхом впливу на державну політику з метою зміни її певних компонентів, а саме: законів та законодавчих актів, регуляторних та нормативних актів, постанов та розпоряджень адміністративних органів, інституційної політики тощо;
- підвищення рівня свідомості щодо малого та середнього бізнесу шляхом проведення заходів популяризації підприємництва (конференцій, семінарів, тренінгів, круглих столів тощо);
- надання підтримки та професійних консультацій із питань бізнесу, правової допомоги;
- пошук грантових програм і тендерів для власників бізнесу.

Національною платформою МСБ було засновано Академію бізнес-об'єднань, яка являє собою каталог освітніх матеріалів із різною тематикою для керівників та фахівців членських бізнес-об'єднань (об'єднань підприємців – ТПП, бізнес-асоціацій, бізнес-клубів, клубів роботодавців тощо) малого та середнього бізнесу. Цей каталог включає низку посібників, відеокурсів, записів практичних завдань та лекційних матеріалів від провідних експертів України у сфері бізнесу, викладачів бізнес-шкіл та практиків бізнесу. Ці матеріали здатні допомогти власникам малих і середніх підприємств ефективно розвивати свій бізнес, адже містять ряд ідей, інструментів та покрокових інструкцій для практичного застосування [28].

Інші громадські об'єднання та громадські спілки. Окрім великих неурядових організацій, які поширюють свою діяльність по всій території країни та є членами міжнародних організацій і зачіпають багато галузей бізнесу, існує низка малих НУО підтримки бізнесу, які діють лише в певному регіоні або працюють в одній галузі, проте здійснюють вплив на розвиток бізнесу окремих підприємств та / або певної галузі.

Кластери, бізнес-інкубатори та інші подібні організації, зареєстровані як громадські спілки або некомерційні товариства

Український кластерний альянс (УКА). Створений 2022 року та є мультигалузеву загальнонаціональною спілкою підприємств і організацій, бізнес-об'єднань, кластерів та кластерних асоціацій України, метою якої є підвищення своєї конкурентоспроможності за рахунок упровадження ідеї кластерної кооперації, цифрових, індустріальних інновацій та побудови ефективних взаємовідносин із органами державної влади.

Головною рушійною силою створення УКА є Асоціація «підприємств промислової автоматизації України» (АППАУ), яка також є неприбутковою організацією, що об'єднує учасників ринку промислової автоматизації та інформаційних технологій, розробників апаратного та програмного забезпечення, вендорів; заклади вищої освіти та промислові підприємства з метою розвитку України як високотехнологічної, інвестиційно привабливої держави, а також рівноправного учасника розвинутих країн в епоху четвертої промислової революції [29].

Український кластерний альянс заснований на базі однієї з ініціатив, а саме – Clusters 4 Ukraine (також у списку ініціатив – смарт-спеціалізації та інновації, стала індустрія (зелена економіка), диджиталізація МСП), яка належить Платформі Industry 4.0 Ukraine, яка є головним лобістом розвитку малого та середнього промислового бізнесу в Україні. Головним донором кластерного руху в Україні є німецька федеральна компанія GIZ, яка активно сприяє процесові об'єднання та посиленню функціональної спроможності багатьох українських кластерів.

З метою зміцнення економіки країни та допомоги Збройним Силам через початок повномасштабної війни росії проти України виникла необхідність об'єднання та мобілізації різних кластерів. На сьогодні до Альянсу входять 48 кластерів та асоціацій кластерного типу.

Основними напрямками послуг, які надає УКА своїм членам із метою їх розвитку та стимулювання діяльності, є:

- експорт-інтернаціоналізація – передбачає співпрацю з низкою європейських кластерів та асоціацій, персональний нетворкінг, доступ та фасилітацію в користуванні різними платформами (ECCP, EEN тощо);
- фандрейзинг – альянс активно допомагає малому та середньому бізнесові в пошуках грантів і тендерів для розвитку їхніх проєктів та бізнесу в цілому;
- адвокація та GR – альянс особливу увагу приділяє побудові якісних відносин із центральною та регіональною владою;
- послуги аналітики – фахівці УКА проводять якісні дослідження кластерного потенціалу.

Український кластерний альянс був сформований не лише для трансформації регіонів у розвинуті, високотехнологічні індустрії, а й для підтримки суб'єктів господарювання, їхньої інтеграції в європейську бізнес-спільноту[30].

Кредитні спілки

Кредитна спілка – це «неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки» [20].

Кредитні спілки належать до ризикових фінансових установ, оскільки вони здійснюють залучення коштів від своїх членів. Включення кредитних спілок до переліку неурядових організацій підтримки бізнесу є спірним, зважаючи на основну мету їхньої діяльності.

Водночас слід зазначити, що Верховною Радою України 14 липня 2023 року було ухвалено нову редакцію закону «Про кредитні спілки», який повністю набуває чинності з 01.01.2024 року. Новий закон сприятиме підвищенню стійкості кредитних спілок та покращенню їхньої результативності.

Відповідно до змін розширюється перелік осіб, які можуть стати членами кредитних спілок. Власне, юридичні особи зможуть ставати членами кредитних спілок, у тому числі фермерські господарства, кооперативи, мікропідприємства, що буде додатковою можливістю для їхнього розвитку. Передбачено також нові вимоги до управління такими організаціями, які запобігатимуть концентрації процесів ухвалення рішень вузьким колом осіб, що зменшує ризики для фінансового стану кредитної спілки та захистить інтереси її учасників.

НБУ схвалює такі зміни щодо регулювання діяльності кредитних спілок: «Закон передбачає диференціацію ліцензій на стандартну та спрощену. На підставі стандартної ліцензії кредитна спілка зможе надавати фінансові послуги з кредитування та залучення від своїх членів коштів та банківських металів, що підлягають поверненню і не є пайовими внесками. На підставі ж спрощеної – лише здійснювати кредитування. Водночас кредитна спілка за бажанням зможе надавати послуги з надання гарантій, торгівлі валютними цінностями, деякі з фінансових платіжних послуг. Крім того, кредитні спілки зможуть надавати й супровідні, посередницькі та консультаційні послуги, щоб підвищити залученість громадян до користування фінансовими послугами» [31].

Проаналізувавши зміни, які відбудуться з січня 2024 року, вважаємо за доцільне розглядати кредитні спілки як неурядові організації підтримки бізнесу в Україні, адже з новими змінами мета їхньої діяльності набуде в тому числі й суспільного призначення поряд із забезпеченням інтересів їхніх учасників, як це є нині.

Місцеві представництва міжнародних неурядових організацій

Відповідно до статті 2 закону України «Про громадські об'єднання», «неурядові організації інших держав, міжнародні неурядові організації діють на території України відповідно до цього та інших законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [17].

Місцеві представництва міжнародних НУО підтримки бізнесу (німецько-українська торгова палата, американська ТПП, Європейська бізнес-асоціація тощо). Місцеві представництва та філії міжнародних НУО в умовах економічної кризи допомагають розвитку бізнесу країни за рахунок упровадження різних програм розвитку, фінансування тощо.

Для того щоб розвивався підприємницький сектор, необхідно працювати над створенням сприятливих умов ведення бізнесу та здійснювати всебічну його підтримку, при цьому функціональну спроможність організацій підтримки бізнесу слід розглядати в трьох аспектах:

- організаційна спроможність окремої організації (громадської спілки) або організаційна спроможність системи (ТПП);
- коаліційна спроможність неурядових організацій підтримки бізнесу;
- інституційна спроможність неурядових організацій підтримки бізнесу загалом.

Варто відзначити, що на сьогодні для здійснення більш ефективної діяльності багато неурядових організацій підтримки бізнесу об'єднують свої зусилля, створюючи різноманітні коаліції та асоціації.

Національна бізнес-коаліція (НБК) названа на Рис. 2, є прикладом коаліції неурядових організацій підтримки бізнесу. Цей альянс був створений з ініціативи таких організацій: Української ради бізнесу, Спілки українських підприємців, Національної платформи малого та середнього бізнесу.

Альянс об'єднує чотири регіональні коаліції бізнес-асоціацій (Північну, Південну, Західну та Східну), до складу яких входять бізнес-асоціації малого та середнього бізнесу різних регіонів України, а також національне об'єднання всіх українських бізнес-асоціацій – Українську раду бізнесу. Метою НБК є: створення рівних можливостей для різних

секторів бізнесу в забезпеченні сталого економічного розвитку країни; сприяння збільшенню прозорості діяльності державних органів; вплив на процеси законотворення [25].

Така ініціатива є досить ефективною, адже це допомагає розв'язувати низку проблем, які однаково турбують різні НУО, досягати спільних цілей та реалізовувати однакові інтереси. Основними перевагами створення таких коаліцій та асоціаційних спроможностей є:

- посилення їхнього впливу зокрема на органи центральної чи місцевої влади, на ухвалення рішень щодо розвитку бізнесу та бізнес-середовища;
- обмін унікальним досвідом, знаннями, інноваційними ідеями та методами, що допоможуть краще виконувати свої професійні функції;
- масштабування діяльності, – об'єднуючи свої зусилля, коаліції неурядових організацій підтримки бізнесу розширюють свою цільову аудиторію й, відповідно, мають змогу допомогти більшій кількості підприємств, ніж вони могли б це зробити індивідуально, адже в такому разі вони працюють не лише на власну бізнес-спільноту, а й на спільноти своїх партнерів;
- можливості для налагодження нових важливих контактів;
- доступ до нових ресурсів та інформації, які не можна отримати самостійно (це можуть бути різні дослідження, унікальні дані, зв'язки з іноземними партнерами, грантодавцями, експертами та професіоналами у своїй галузі).

Таким чином, побудова коаліційних зв'язків між різними неурядовими організаціями підтримки бізнесу сприяє формуванню сильної та стійкої бізнес-спільноти, що зможе стати рушійною силою в розвитку економіки нашої країни.

ДИСКУСІЯ

Дискусійним у науковій літературі залишається розгляд співвідношення понять «неурядовий сектор» та «сукупність організацій громадянського суспільства», адже думки вчених розділяються, зокрема частина вважає ці поняття тотожними, інші тлумачать неурядовий сектор як вужче поняття в межах «сукупності організацій громадянського суспільства». Поняття мають різне змістове навантаження та інтерпретацію, залежно від того, хто їх застосовує та щодо якого об'єкта здійснюється дослідження.

Визначення та класифікація неурядових організацій підтримки бізнесу пов'язані між собою. Спільні ознаки дозволили віднести в процесі дослідження організації до такого типу, як неурядові організації підтримки бізнесу, а відмінні дозволили їх відповідно класифікувати. Розгляд класифікації неурядових організацій підтримки бізнесу є складним, зважаючи на різницю в розмірах організацій (наприклад, між системою ТПП та громадськими спілками, які здійснюють діяльність в економічній сфері), а також через специфіку їхньої діяльності щодо підтримки бізнесу (наприклад, ТПП України працює в напрямках і стимулювання, і лібералізації підприємництва, водночас інші неурядові організації можуть реалізовувати свою діяльність щодо одного з аналізованих).

ВИСНОВКИ

Для визначення переліку неурядових організацій підтримки бізнесу в Україні та їх класифікації запропоновано, по-перше, урахувати відповідність організацій змістові поняття «неурядова організація» відповідно до ознак та характеристик, які відрізняють такі одиниці від інших одиниць в економіці [6]. По-друге, ідентифікуючи серед неурядових організацій ті, що здійснюють підтримку бізнесу, пропонуємо враховувати такі напрями їхньої діяльності у сфері підприємництва: діяльність спрямована на лібералізацію підприємництва (участь у роботі комітетів, комісій; діяльність щодо обговорення нормативно-правових актів на етапі їх підготовки; аналіз законодавства та організація контролю за його дотриманням; захист прав і інтересів членів тощо); стимулювання підприємництва (створення та розширення можливостей розвитку бізнесу; сприяння зміцненню конкурентоспроможності членів; підвищення ділової обізнаності підприємців; надання потрібних послуг бізнесу). По-третє, урахувати законодавче визначення та організаційні форми неурядових, неприбуткових організацій в Україні.

Установлено та охарактеризовано ключові організації підтримки бізнесу в Україні: система торгово-промислових палат України, Федерація роботодавців (ФРУ) України, інші організації роботодавців та їх об'єднання, громадські організації та громадські спілки, які здійснюють стимулювання й захист інтересів бізнесу, зокрема Українська рада бізнесу (УРБ), Спілка українських підприємців (СУП), Національна платформа малого та середнього бізнесу (МСБ),

та інші; кластерні та подібні їм організації, зареєстровані як громадські спілки, об'єднання кластерів, зокрема Український кластерний альянс (УКА), кредитні спілки, місцеві представництва міжнародних НУО підтримки бізнесу.

Проведено класифікацію неурядових організацій підтримки бізнесу в Україні за правовою основою здійснення діяльності та функціями в контексті лібералізації та стимулювання підприємницької діяльності. Запропоновано розглянути спроможність впливу організацій підтримки бізнесу на розвиток бізнесу, процеси лібералізації та стимулювання в трьох аспектах: організаційна спроможність окремої організації; коаліційна спроможність неурядових організацій підтримки бізнесу; інституційна спроможність неурядових організацій підтримки бізнесу загалом.

Проведення оцінки, у тому числі узагальненої, та аналіз результатів діяльності неурядових організацій підтримки бізнесу, ефекту для бізнесу та економіки країни від їхньої діяльності є актуальними напрямками подальших досліджень, зважаючи на зростання уваги з боку науковців, політиків, громадян, бізнесменів до таких організацій та їх активну залученість до розв'язання проблем бізнесу, а також внесок, який вони роблять для розвитку економіки країни.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ

Розробка концепції: Вахович І., Смолич Д.

Супровід даних: Вахович І., Смолич Д.

Формальний аналіз: Смолич Д.

Методологія: Смолич Д.

Програмне забезпечення: Смолич Д.

Джерела: Смолич Д.

Контроль: Вахович І.

Перевірка: Вахович І., Смолич Д.

Дослідження: Смолич Д.

Візуалізація: Смолич Д.

Управління проектом: Смолич Д.

Залучення фінансування: Вахович І., Смолич Д.

Написання – рецензування та редагування: Вахович І., Смолич Д.

Написання - оригінальний рукопис: Смолич Д.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Archer, R. (1994). Markets and Good Government, in A. Clayton (ed.), Governance, Democracy and Conditionality: What Role for NGOs?. Oxford: International NGO Research and Training Centre (INTRAC), 7–34.
2. Lewis, D. (2001). Civil society in non-Western contexts: Reflection on the 'usefulness' of a concept. Civil society Working paper 13. <http://eprints.lse.ac.uk/29052/>
3. Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). Defining the Non-profit Sector: a cross-national analysis. Manchester: Manchester University Press.
4. UN (2003). Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts. United Nations, NY, 327 p. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/series_f_91e.pdf
5. European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. (2009). System of National Accounts 2008, Copyright, NY, 722 p. <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/sna2008.pdf>
6. UN (2018). Satellite Account on Non-profit and Related Institutions and Volunteer Work. United Nations, NY. https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/UN_TSE_HB_FNL_web.pdf
7. Malena, C. (1995). Working With NGOs; A Practical Guide to Operational collaboration Between the World Bank and Non-Governmental Organisations (1st ed.). OPD, World Bank. <http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDS>

- ContentServer/WDSP/IB/1995/03/01/000009265_39_61219103437/Rendered/PDF/multi_page.pdf
8. Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). The international classification of nonprofit organizations: ICNPO-Revision 1. Baltimore: The John Hopkins University, 26. https://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2018/02/CNP_WP19_1996.pdf
 9. Hromadyanske suspilstvo v Ukrayini: zvit za rezultatamy doslidzhennya (2016). L. Palyvoda. Kyiv: BF Tvorchyy tsentr TTSK, 74.
 10. Stan ta dynamika rozvytku orhanizatsiy hromadyanskoho suspilstva Ukrayiny 2002-2018: Zvit za danyamy doslidzhennya (2018). Lyubov Palyvoda, Nataliya Kupriy, Olena Bikla. K.: BF Tvorchyy tsentr TTSK.
 11. Kotenko, N. V., & Karpenko, S. H. (2014). Neuryadovi orhanizatsiyi: ponyattya, vydy ta dzherela finansuvannya v umovakh staloho rozvytku. *Visnyk SumDU*, 3, 71–81. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VSU_ekon_2014_3_9.pdf
 12. Shumylo, O., & Kravchuk, N. (2018). Rol neuryadovykh orhanizatsiy u stanovlenni ta rozvytku pravozakhysnoho rukhu: navchal'nyy posibnyk. Kyiv: FOP Holembovska O.
 13. Dmytrenko, O.A. (2022). Instytutsiyna spromozhnist neuryadovoho sektoru v Ukrayini. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora filosofiyi za spetsialnistyu «052 Politolohiya». Instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrayiny, Kyiv.
 14. Sipaylo, L. H., & Sipaylo, N. A. (2018). Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady liberalizatsiyi innovatsiynoho pidpryyemnytstva: monohrafiya. Rivne: NUVHP.
 15. Typove polozhennya pro ahentsiyu rehionalnoho rozvytku. (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF#n8>
 16. Derzhavnyy klasyfikator Ukrayiny DK 002:2004 Klasyfikatsiya vydiv orhanizatsiyno-pravovykh form hospodaryuvannya. Nakaz Derzhavnogo komitetu z pytan' tekhnichnoho rehulyuvannya ta spozhyvchoyi polityky vid 28.05.2004 r. № 97. <https://document.vobu.ua/korysne/dk/dk002-2004>
 17. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua/>
 18. Zakon Ukrainy «Pro hromadski obyednannya». Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 № 4572-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
 19. Zakon Ukrainy «Pro torhovo-promyslovi palaty v Ukraini». Zakon Ukrainy vid 02.12.1997 № 671/97-VR. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%92%D0%A0#Text>
 20. Zakon Ukrainy «Pro orhanizatsiyi robotodavtsiv, yikh obyednannya, prava i harantiyi yikh diyalnosti». Zakon Ukrainy vid 22.06.2012 № 5026-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>
 21. Zakon Ukrainy «Pro kredytni spilky». Zakon Ukrainy vid 20.12.2001 № 2908-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text>
 22. Hospodarsky kodeks Ukrayiny. (2023). Kodeks Ukrainy; Zakon, Kodeks vid 16.01.2003 № 436-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
 23. Natsionalnyy klasyfikator vydiv ekonomichnoyi diyal'nosti DK 009:2010. Nakaz Derzhspozhyvstandartu Ukrayiny vid 11 zhovtnya 2010 r. № 457. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
 24. Ofitsiyyny sayt Torhovo-promyslovoyi palaty Ukrayiny (TPP). (n.d.). <https://ucci.org.ua/membership-in-the-ucci>
 25. Ofitsiyyny sayt Federatsiyi robotodavtsiv Ukrayiny (FRU). (n.d.). <https://fru.ua/ua/>
 26. Pro Natsionalnu biznes-koalitsiyu (NBK). (n.d.). <https://urb.org.ua/nbk/>
 27. Ofitsiyyny sayt Ukrayinskoyi rady biznesu (URB). (n.d.). <https://urb.org.ua/>
 28. Ofitsiyyny sayt Spilky ukrayinskykh pidpryyemstiv (SUP). (n.d.). <http://sup.org.ua/uk/mission>
 29. Ofitsiyyny sayt Natsionalnoyi platformy maloho ta seredn'oho biznesu (MSB). (n.d.). <https://platforma-msb.org/category/advokasi/>
 30. Ofitsiyyny sayt Asotsiatsiyi «pidpryyemstv promyslovoyi avtomatyzatsiyi Ukrayiny». (n.d.). <https://appau.org.ua/about/>
 31. Ofitsiyyny sayt Ukrayinskoho klasterneho al'yansu (UKA). (n.d.). <https://www.clusters.org.ua/no-categories/history/>
 32. Natsionalnyy bank Ukrayiny. Vitayemo ukhvalennya novoho zakonu «Pro kredytni spilky». (n.d.). <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-novim-zakonom-kreditni-spilki-stanut-stiykishimi-ta-zmojut-nadavati-bilshe-finansovih-poslug>

Iryna Vakhovych, Dariia Smolych

DEFINITION AND CLASSIFICATION OF NON-GOVERNMENTAL BUSINESS SUPPORT ORGANIZATIONS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF LIBERALIZATION AND STIMULATION OF ENTREPRENEURSHIP

The article substantiates the expediency of distinguishing the type of non-governmental business support organization in Ukraine from among the totality of non-governmental organizations based on taking into account the key features of non-governmental organizations as a whole and focusing their activities on such directions as liberalization of business conditions and stimulation of entrepreneurship, taking into account the existing organizational and legal forms of business in Ukraine.

The key non-governmental organizations supporting business in Ukraine have been identified: the system of Chambers of Commerce and Industry of Ukraine; employers' organizations, their associations (in particular, the Federation of Employers of Ukraine, the Association of Employers' Organizations of Ukraine and others); public organizations and public unions that work in the direction of creating a favorable business climate and development of entrepreneurship in Ukraine (for example, the Union of Ukrainian Entrepreneurs, the National Platform of Small and Medium Businesses, the Ukrainian Union of Industrialists and Entrepreneurs, the Association of Small and Medium Business Owners, and others); clusters, business incubators and other similar organizations registered as public associations (public organization or union); unions, unions, associations of entrepreneurs - defined by legislation as other forms of association of interests of enterprises, provided that their activity is not aimed at obtaining profit; other organizational and legal forms, including credit unions. The expediency of local representative offices of international non-governmental organizations (German-Ukrainian trade board, others) whose activities include promoting the development of Ukrainian business has been noted. It is proposed to classify non-governmental business support organizations depending on the legal basis for regulating their activities, as well as according to the priority of their activities, in the context of liberalization and stimulation of entrepreneurship in Ukraine.

The possibilities of business support non-governmental organizations are proposed to be considered in three aspects, namely: organizational capacity of a separate organization (civil union) or system (TPP); the coalition capacity of non-governmental organizations to support business, in accordance with the existing trend of joining the efforts of non-governmental organizations; institutional capacity of non-governmental organizations to support business in general.

Keywords: organization of civil society, non-governmental organization, non-profit organization, liberalization, incentives, entrepreneurship

JEL Classification: L31, L39, L44, L86